

ПРЕГЛЕД ГЕОГРАФСKE ЛИТЕРАТУРЕ

Наша нова специјална карта. Секције: Зајечар, Пирот, Ниш и Врање.
Размер 1 : 100.000.

Наш Војни Географски Институт отпочео је да издаје своју нову специјалну карту у размеру 1 : 100.000. До сада су изашле четири секције из источне Србије: Зајечар, Пирот, Ниш и Врање. Под пресом су већ и секције из Јужне Србије.

Нова карта је у четири боје: црна испис и већина сигнатура (насеља, саобраћај, границе, воденице, појате и др.); плава за све хидрографске објекте и њихов испис; сепија за рељеф (хоризонтале и остале сигнатуре : стрми одсеци, карсне депресије, суве јаруге, камењаци и др); зелена за све врсте вегетације.

Секције су подељене према мрежи географских координата. Нормалне захватају по пола степена географске ширине и дужине. Граничне су шире. Тако секција Зајечар захвата у ширину 42 минута а секција Пирот 40 мин. На секцијама је повучена мрежа географских координата на сваких 15 мин. Као почетни меридијан је узет париски; али су на раму карте плавом бојом означени и меридијани према Гриничу. Технички репродукција је добра. Карте су доста чисто одштампане, боје су у лепим тоновима, хартија је доброг квалитета.

Рељеф на карти је веома добро представљен. Изгледа да је на њега нарочита пажња и обрађана. Тиме што су изохипсе задржане као и на оригиналу на 20 м. (са помоћним на 10, 5 и 2. 5 м.) добило се да је карта добро покривена изохипсама и да су чак и мали облици и мале денивелације у терену представљени. Да би се читалац лашке снашао свака стота изохипса је дебље извучена. Поред изохипса је унет и доста велики број кота, како оних које су одређене тријангулацијом тако и оних које су одређене приликом топографског снимања. На тај начин рељеф нове карте садржи веома много детаља. Према њему се на терену може лако и детаљно оријентисати. У овоме је веома велики напредак ове карте према старој. Јер ни на старој често и већи објекти у рељефу су овлаш представљени те их је тешко идентификовати. За геоморфолошке студије нова карта може веома корисно послужити. Из искуства могу рећи да се највећи број геоморфолошких објеката могу на карти одмах наћи. Мањи број због метода израде или што су мањих димензија није унет ; али се без велике тешкоће може унети на право место приликом студија, док је то било веома тешко урадити на старој карти.

Било би неправедно осуђивати карту због тога што и ови мањи објекти нису унети. Она је рађена у малом размеру (1:50.000 а смањена 1:100.000) па према том размеру се подешавало да сви топографски објекти буду верно представљени. Приликом оригиналног снимања могли су се уносити и верно представити тек објекти чије су димензије преко 50 м., јер ова величина на карти представља 1 мм., а мање слике од 1 мм. тешко се графички у опште могу изразити. То се још више повећава кад се има на уму да су репродукције у размеру 1:100.000. Кад би се уносили и мањи објекти онда то не би могло бити без штете за остале топографске објекте, а у том случају карта би изгубила од своје верности и од свога метода. Слично је и са висинским односима. Изохипсе су на 20 м. Кад се узме да је у једном милиметру тешко повући више од три изохипсе онда је било могуће верно изразити изохипсама само оне објекте који на одстојању од 50 м. немају већу висину од 60 м. а то је нагиб нешто већи од 45°. На таквом нагибу није било могућности да се представе и мање варијације терена; такве које су мање од 20 м. Па чак и неки објекат који је већи од 20 м. може не бити верно представљен због тога, што стицајем прилика изохипсе га тако неповољно секу, да се он мора изгубити. То се може видети из следећег примера. Ако на нагибу од 45° имамо једну уску терасу и изнад ње стрм одсек до 30 м. па једна изохипса пролази одмах испод терасе, друга при врху одсека а трећа на нагибу изнад одсека онда на карти ни тераса ни одсек неће се моћи изразити, а да се не поремети цео принцип рада. Овакви објекти могу бити доста значајни за науку а можда и за друге практичне потребе па због тога су могли бити означени нарочитим сигнатурама. Сама ово се не може тражити од топографа, јер он не може да задовољи и потребе ове врсте. Овакве објекте може унети само стручњак и то на карту која има сасвим одређени циљ, према коме се и сама карта мора генерализовати. Ако би топограф друкчије радио он не би био довољно објективан, имао би више слободе, а ово би могло бити од штете.

Ситуација је доста детаљно унета. Сви хидрографски објекти су детаљно уцртани. Насеља нису забележена конвенционалним генералним знацима већ стварно како су на терену. Забележене су тачно све улице, комплекси кућа, а ако су куће разбијене онда и свака кућа посебице. Због тога се на основу карте може добити не само тачна слика о положају насеља, већ и о њиховом типу. Уз остало и то ће у многоме олакшати посао антропогеографским испитивачима. За тим су брижљиво унете све комуникације, почев од пешачких стаза до жељезница. Означене су тачно границе административне поделе. Нарочито су од значаја границе општина. Унет је и знатан број теренских назива. Али изгледа да се при овоме доста штедило: као да је постојала бојазан, да исписи не покрију рељеф. Празнине у том погледу попуњене су већим бројем кота. Ако се упореди нова карта са старом видеће се, да је нова много сиромашнија у називима. То не долази само од мањег размера, јер има доста и важнијих објеката који су изостављени. Да поменемо само оне из дела сокобањске котлине, који је представљен на секцији Зајечар. Није унето име Голе Планине, која се пружа јужно од Ртња почевши од Лисца на исток; место тога је унета само њена највиша кота. Међутим је унето име Лисца, који је стварно само западни део ове планине и нижи је од ње. Затим није унета прседлина Лукавица, која је такође важан географски објекат. Ови називи су постојали на старој карти. Али има случајева, да су у нову карту унети називи који нису постојали на

старој или су стари замењени новим. Ово су ређи сасвим оправдани случајеви; што се тиче назива морамо напоменути, да нова карта у овоме мало заостаје иза осталих својих одличних особина. У називима има грешака. Оне у највише случајева потичу отуда, што су топографи, Руси, рђаво исписивали наша имена. На пр. у истом делу сокобањске котлине записан је Љагушевац место Лагушевац, Трговиште место Трговиште, Гламај место Глама, Ађица место Аџица. Срећа је, што овај мали недостатак је баш у ономе, што је најмање опасно и што се лако може исправити у наредним издањима. Тиме ове мале грешке ни најмање не умањују огромну вредност карте.

На крају да напоменемо да је карта многоструко важно помоћно средство. Ма да је раде војници она не служи само војним циљевима. Исто толико је важна и за све остале форме познавања наше земље и њеног искоришћавања, за научне радове, за извођење практичних техничких радова (пројектовање путева, железница, мелиорација итд.), за туристе, за наставу итд. --- Све ове потребе наша нова специјална карта задовољава у пуној мери. У том погледу она се с пуним правом може такмичити са најбољим картама великих цивилизованих држава. Она детаљније и тачније представља још један знатан део земљине површине, нарочито то важи за област Јужне Србије, која је старијим картама била недовољно представљена. Због тога она пред страним светом довољно репрезентује наш културни рад и подиже углед нашег народа. Тиме се с правом може подичити наш Војни Географски Институт, јер њему, управо његовим руковођама ова заслуга и припада. Још више и ради тога што су добром организацијом и смишљеним и добрим радом за невероватно кратко време и са малим материјалним средствима постигли овако лепе резултате.

Колико ми је познато Институт намерава да упоредо издаје карту и на латиници. То ће бити од велике користи, јер ће тиме карта бити приступачна не само оном делу нашег народа који се служи латиницом већ и страном свету. Не мање ће бити од значаја ако Институт ову карту прошири и на територију оних крајева наше државе, која је била под Аустријом. Овим би он заменио аустријску карту, која и својим начином представљања и размером стоји иза наше нове карте. Овим би Институт задовољио једну општу потребу и жељу, а у многоме још више подигао и свој углед и углед нашег народа.

П. С. Јовановић.

Jaques Bourcart: Une hypothèse sur la formation de l'Adriatique (Extrait des Comptes rendus des séances de l' Académie des Sciences, t. 178, p. 1298, séance du 7. avril 1924.).

На далматинским обалама има облика и појава чији се постанак може објаснити издизањем копна (антиклинална острва раздвојена синклиналним *каналима*, врло оштри ерозивни облици највиших острва, трансверзалне кањонске долине Крке и Неретве итд.), али има опет и таквих на које се ова хипотеза не може применити (Новиградско и Прокљанско Језеро, потопљено ушће Неретве итд.).

Морфологија далматинских обала не може се дакле, потпуно објаснити једним општим покретом издизања или спуштања. С тога Bourcart исноси једну нову хипотезу, за коју вели нема још много доказа, али се од ње може поћи у даљем проучавању Јадран. Мора. „Јадранско